

עומקא דפרשה

- בכמה אצבעות היה קומץ
- שער הציון
- קמיצה בעצים
- איבעיא לפסה

- נשפך הקומץ
- גדר המנחה לפני קמיצה
- קמיצה בפסול וקידוש כלי
- מקור דין קמיצה לשמה

פר' ויקרא - בענייני קמיצה
בס"ד ערש"ק כ"ט אדר תשע"ב

בגדר המנחה לפני קמיצה

הרב אברהם גודמן

איתא ביומא (מז:). ת"ר בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ ופרש"י שלא יעשה כלי למדת קומצו, אולם כתב התו"י שאין נראה כן לרבינו שמואל ש"וקמץ" משמע שיש לו לקמץ בידיו ולא יעשה מדה לקומץ, ונראין הדברים שנחלקו ביסוד עבודת הקמיצה.

והוא, שבמושכל ראשון היה מקום לומר שעבודת הקמיצה אינה מיועדת לצורך ענין אחר אלא שהתורה צותה לנו לעשות עבודת זה במנחות והיא תכלית בפני עצמה, ומה שע"ז יוצא שהופרש חלק מהמנחה והוא עומד להקרבה אין זה אלא תוצאה, שאגב הוא מתקדש וממילא הוא גם חייב בהקרבה, אמנם אחר העיון נראה שכמה ראשונים סוברים שאינו כן אלא עיקר תכלית מעשה הקמיצה אינו אלא כדי להפריש חלק מהמנחה להקרבה.

איתא במנחות (ז:). אמר רבא פשיטא לי וכו' מקדשין מנחה בכלי שעל גבי קרקע שכן מציינו בסידור בזיכין, ופרש"י שכן מציינו בסידור בזיכין שמסדר הלחם שהוא שיריים ובזיכים שהן קומץ על השולחן שעל גבי קרקע דהיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים עכ"ל, ומבואר בדבריו שהמנחה לפני קמיצה נחשב כתערובת של קומץ ושיריים אע"פ שעדיין לא קמץ בכלל.

וכן משמע ברש"י ביומא (כט:). בד"ה כלי שרת) וז"ל וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמצה וכו' עכ"ל, ושם (בד"ה ליקרב) ונפסלת קמיצת לילה שאין חוזרת עוד לטבלה עכ"ל, וכאן אנו רואים שגם באופן שנקמץ המנחה בפסול מ"מ כבר נתברר החלק שהיה מיועד לגבוה. ויותר כמו מציינו בתוס' ביומא (מז: בד"ה הדר) שכתבו שהמנחה קודם קמיצה הוא כטבל, עד כדי כך שהגמי' הסתפקה אם מה שבין הביניים הוא כמו מרבה מעשרותיו ע"ש.

ואיתא במנחות (ח). לענין לחם הפנים א"ר אלעזר כיון שהגיע זמנה לפרק אע"פ שלא פרקה כמו שפרקה דמיא, ואמאי תיהו כמנחה שחסרה קודם קמיצה הא לא קשיא מנחה לא בריר קומץ ידידי והא בריר קומץ ידידי ע"כ, וביאר שם השמ"ק בשם רבינו גרשום מנחה שחסרה קודם קמיצה לא בריר קומץ ידידי והוי כמו שחסרה מן הקומץ וכו' עכ"ל, וגם מדבריו מבואר שגם לפני קמיצה המנחה כבר מעורב מקומץ ושיריים.

עוד איתא שם (כג:). שאם נתערב שיריים של מנחה עם מנחה שלמה שאין השיריים מבטלין המנחה כד' יזרא וכו' דאין השיריים מבטלין את הקומץ ע"כ, ופירש השמ"ק שהיינו טעמא שהשיריים לא בטלי לטבל משום שבטבל יש שירים, וקומץ שירים אינם יכולין לבטל דאין שירים מבטלין שירים כמו דאין קומץ מבטל קומץ ואין מבטלין הקומץ דאין השיריים מבטלין הקומץ עכ"ל, וגם בדבריו מבואר שהמנחה לפני קמיצה נחשבת כקומץ ושיריים מעורבים.

המורם מכל הנ"ל שרש"י תוס' רבינו גרשום והשמ"ק סוברים שהמנחה לפני קמיצה הוא כמו כטבל ממש, וכידוע מה שכתב בה האתוןן דאורייתא (ככל ב' ע"ש, וע"ע ברכות מז. רד"ה שהקדימו, ואכ"מ) שיש אומרים שיסוד האיסור הוא מה שמעורב בתוכו תרו"מ, ולכן גם לענין המנחה שייך שיהיה בו תערובת של שיריים וקומץ שאין הקומץ מתהווה על ידי מעשה הקמיצה אלא שהקמיצה מבררת אותו ומפרשת אותו מן המנחה.

נמציינו למדים שבאמת אין תכלית עבודת הקמיצה אלא כדי להפריש הקומץ כדי להקטירו על גבי המזבח, וכן מפורש בתוס' ביומא (מח: בד"ה הוי דבקמיצה פשיטא לן דהיא עבודה ומפגלין בה כמו שחיטה בזבח שהשחיטה היא מפרשת חלק גבוה דהם מחלק הדיוט כך קמיצה מפרשת הקומץ מן המותר עכ"ל, ועד"ז כתב רש"י בזבחים (יג:). ובמנחות (יג:). וזה סוד הענין שאמר רב פפא (מנחות יא). שפשיטא שהקמיצה כדקמצי אינשי, שתכלית מעשה הקמיצה היא להפריש חלק מהמנחה על ידי מעשה קמיצה שהיא מדה ידועה.

והשתא י"ל שבוה נחלקו רש"י ורבינו שמואל דלרש"י תכלית הקמיצה היא מעשה הפרשה גרידא, ושפיר קס"ד שאפשר לעשות כן בכלי מדה, משא"כ רבינו שמואל יסבור שהתורה הקפידה שעבודה זו תיעשה דוקא על ידי מעשה קמיצה.

בדברי הגר"ח ז"ל בנשפך הקומץ

הרב משה דנציגר

יעויין בס' חדושי רבינו חיים הלוי פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ב בד"ה והנה יסוד הדין עד סוף הענין, ודבריו ז"ל לכאוף קשים מאד כמו שיתבאר.

דהנה הק' שם דכיון דדינא דנשפך ילפי' לה מקרא דדם מהפר וכיון דנשפך תו לא הויא קבלה מהפר א"כ מה שייך למילף מיניה למנחות והלא בקומץ ליכא מקום מסוים מאין שיקבלנו, ולכאוף תמוה הא כל עיקר מה דבעי' קידוש קומץ מקבלה הוא דילפי' לה סוטה י"ד ב' מידי דהוה אדם וכו' ועי' תו' ריש מנחות ד' עבודות יש בקומץ כנגד ד' עבודות שיש בדם, וא"כ כי היכי דילפי' מתן כלי בקומץ מדם ה"נ נילף דם דיני הקבלה דצריך להתקבל מן הקומץ, ובאמת כ"כ תו"י יומא מ"ח א' דפשיטא דגבי קומץ הוה כצואר בהמה לפי שיש ד' עבודות במנחה כנגד ד' עבודות שלדם.

והנה תי' שם דהא מיהא ילפי' שלא יהיה הקומץ במקום אחר קודם קבלה וכו' ואע"ג דבקומץ ליכא דינא מאין שתהא נעשית הקבלה מ"מ הא מיהא ילפי' שתהא תיכף אחר קמיצה קבלה ולא יהיה הקומץ במקום אחר בינתיים וכו'. וז"ג תמוה מאד לכאוף, דאם באמת עיקר דינא דנשפך דהוא משום דבעי' קבלה מן הפר לא שייכא במנחה היאך שייך למילף מיניה דין חדש לגבי מנחה.

עוד שם ולפי"ז נ' דחלוק קומץ מדם דהרי הא מיהא דבידו שלכהן הוא מוקם הכשרו שלקומץ להיות כיון דבע"כ הוא שם משעת קמיצה, וא"כ י"ל דכ"ש דינו כידו שלכהן ומשלים לידו שלכהן וכו', וצ"ע מהיכי תיתי לומר כן הא כיון דילפי' מדם והתם נשפך לכלי שרת פסול, ה"נ נימא הכא, גם לשונו ז"ל כיון דבע"כ הוא שם משעת קמיצה לכאוף אין לו ביאור, מהו "על כרחך" שנראה שיש כאן איזה חידוש דהכשירה תורה בידו שלכהן וזוהו למדנו להכשיר כלי שרת, הא אדרבה זהו כל עיקר דינא דקמיצה בידו שלכהן.

אבל ביאור דבריו ז"ל כך, דהוא ז"ל פ"י הא דדם מהפר דעיקר דינא דנשפך הוא משום דעבודת הדם הוא עבודה עבור כל הפר, וזהו שהקפידה תורה שתהא הקבלה לא על דם בפני"ע אלא על דם הפר, וזוהו דבעי' שתהא הקבלה נעשית מהפר, והיינו דדינא דדם מהפר לאו דבעי' שתהא ממקום קדוש הדם מהצואר, אלא דבעי' שתהא הקבלה מתיחסת אל הפר שהוא הניתר בעבודת הדם, וע"ז כתב דגבי קומץ הא בלא"ה אין הקבלה מתוך המנחה, וא"כ ל"ש כן, ומאין לקבל, ומה שייך כאן פסולא דנשפך, וע"ז תירץ דנהי נמי שהקומץ כבר אינו מחובר להמנחה ועל כרחך הוא בידו שלכהן, מ"מ הא מיהא נילף דלא הוכשר קבלת הקומץ משאר המנחה אלא במאי דהוכשר דהיינו בידו שלכהן, אבל במקום אחר גרע טפי ומחסר בקבלת הקומץ משאר המנחה.

וע"ז כתב דכיון דהא מיהא דהוכשר להיות בידו שלכהן בזה יש מקום לסברא דכלי שרת יוכל להשלים ידו שלכהן דלא יחשב כמק"א, כיון דבלא"ה על כרחך כבר אינו קבלה מיד מן המנחה כמו בפר, וא"א לנו ללמוד מפר אלא שעכ"פ לא יהא מופסק קבלת הקומץ מהפרשתו מן המנחה בדבר אחר, בזה יש סברא דכלי שרת יכול לשמר מצד כידו שלכהן ולא יחשב כמופסק, משא"כ בדם אף אם היינו מחשבים כלי שרת כמשמר הדם כצואר בהמה, מ"מ הא לא יהא דם מהפר, ולא די לן בזה שהוא בצואר, ועל כן לא יהני לזה כלי שרת.

והנה למעשה שנתבאר ס"ל דעיקר דין דם מהפר הוא כלפי השירים דהיינו בפר, וכן במנחה עד כמה דמציינו למילף מנחה בדם היינו נמי לענין שתהא קבלת הקומץ מתיחסת אל השירים, ויש להקשות מהא דיומא מ"ח א' בעי ר"פ נתפזר הקטורת ממלא חפניו מהו ידו כצואר בהמה דמי ופסולה או ככלי שרת דמי ולא פסולה, והרי התם ליכא שירים כלל, ומ"מ בעי' למיפסל משום נשפך, וכבר ידוע מהגר"ז שהביא משם דדין נשפך פסולה הוא בקבלה אף היכא דל"ש ככל דם מהפר, ולולא דברי הגר"ח ז"ל היה נ' לפרש דהא דילפי' נשפך מדם היינו דכי היכי דחזי' דכיון דבעי' דם הפר הצריכה תורה שיהא מתקדש מיד מן הפר, ה"נ כשהצריכה תורה קומץ בעי' שיתקדש מיד מן הקומץ, וה"נ דכי תהינה בעי' שיתקדש מיד מן החופן, אבל לדברי הגר"ח ז"ל דאין דין נשפך מקומצו, אלא מה שנשפך קודם קבלה מן המנחה מה שייך זה בחפינה.

קמיצה בפסול וקידוש כלי

הרב אליעזר היין

בזבחים סג: "חטאת קרויה מנחה, ומנחה קרויה חטאת, מה חטאת טעונה צפון, אף מנחה טעונה צפון". וברש"י ותוס' במקום כתבו דגירסא זו משובשת, שהרי מנחות נקמצות בכל מקום בעזרה כמו שמפורש במשנה בדף סג. ומהו ש'מנחה טעונה צפון? ולומר שמיידי במנחת חוטא בלבד ורק היא טעונה צפון, קשה לומר, שאם כן צריכה היתה המשנה הנ"ל לחלק כן במפורש, ועוד, שצ"ע גדול לומר שמנחת חוטא תהא חמורה מחטאת העוף שהיא לא טעונה צפון [כחטאת בהמה], ומנחתה כן. לכן גרס רש"י בגמרא "מה חטאת העוף פסולה שלא לשמה, אף מנחת חוטא פסולה שלא לשמה".

אמנם הריב"א בשטמ"ק [השמטות אות כז] בשם רבנו גרשום קיים את גירסת הגמרא וביאר דהכוונה היא לכלי קידוש המנחה בכלי, דהן אמת שהקמיצה בכל מקום, אך נתינת המנחה בכלי וקידושה צריכה להיעשות בצפון, בדיוק כמו קבלת הדם המקבילה לה בעבודה הבהמה. ומוסיף הריב"א, שההיקש הוא בדווקא בין קבלת הדם בהמה לנתינת המנחה בכלי, משום שאי אפשר להקיש את עבודת קמיצת המנחה לעבודה המקבילה לה בהמה כלומר שחיטה, מפני ששחיטה כשרה בזר, אבל קמיצה פסולה בזר, ולכן יש להקיש את נתינת המנחה בכלי לקבלת הדם בכלי וללמוד שגם מנחה טעונה צפון כמבואר.

ובאבי עזרי פ"ב מהל' מעה"ק הי"ב הביא להקשות בשם חכם אחד מגמרא מפורשת במנחות דף זא, הגמ' שם מביאה בשם בן בתירא שלקומץ שנקמץ בפסול [כגון ביד שמאל] יש תקנה, שכן אפשר לחזור ולקמץ אותו שוב בכשרות. ומבארים שם התנאים בדבריו שדברי בן בתירא נאמרו כל עוד לא הניח את הקומץ שנקמץ בפסול בכלי שרת אלא הוא עדיין קמוץ בידו, ובכ"ג רשאי הוא להחזירו לכלי הראשון ולקמץ שוב, אולם אם כבר הניח אותו בכלי שרת השני גם לבן בתירא אי אפשר לקמץ שוב. ומוסיף רב נחמן בביאור דברי התנאים, שקמיצת פסול היא עבודה פסולה, וראויה היתה לפסול מיד, אך הסיבה שעדיין אפשר לקמץ שוב הוא מפני שכל עוד לא נתן את הקמיצה בכלי שרת לא נסתיימה עבודת הקמיצה ולכן יכול הוא להחזיר אותה לכלי שרת הראשון ולקמץ שוב בכשרות.

ועל כך מקשה הגמרא שם "וכי מהדר ליה לדוכתיה תחזור ותפסול?" כלומר מדוע כאשר החזיר הוא לכלי הראשון יכול לקמץ שוב, הלא כעת הכלי הראשון קידש את הקומץ [דמה לי כלי שרת זה ומה לי כלי שרת אחר - רש"י]. ושוב הסתיימה עבודת הקמיצה והקומץ נפסל, ומדוע יכול לקמץ שוב בכשרות? והקשה על זה באבי עזרי שם, דלפי דברי הריב"א יכלה הגמרא לישב בפשיטות, שאת החזרה לכלי הראשון לא עושים בצפון, וממילא שאין כאן קידוש כלי הצורך להיות בצפון דווקא לפי הריב"א. מכח חומר הקושיא כתב הרב שך זצ"ל דצריך לומר שמה שכתב הריב"א שבעיני קידוש כלי הוא דווקא במנחת חוטא, אבל בשאר המנחות לא בעיני צפון, ושפיר מקשה הגמרא שיש כאן קידוש כלי בשאר המנחות. אמנם יש שהעירו דבשיטה מקובצת במנחות שם מובא בשם רבנו גרשום שמיידי שם במנחת חוטא, והדק"ל, ועיין בזה עוד במשמה"ל זבחים סימן קי.

והנראה לומר בס"ד, בדברי רב נחמן שאין עבודת הקמיצה הפסולה מסתיימת עד שיתן אותה לתוך כלי שרת כתוב שבקמיצה פסולה, השם של 'עבודת הקמיצה' לא נגמר עד שיתן את הקמיצה לתוך כלי, וכאשר נתן אותו לתוך כלי, יש כאן אמנם קידוש כלי, אבל אין כן 'עבודת נתינה' אלא סיום 'עבודת קמיצה'. והביאור בזה הוא דבעבודת נתינת הקמיצה לתוך הכלי איכא שני דברים: קידוש כלי, ועבודת נתינה, באופן שבקמיצה פסולה לא שייכת עבודת הנתינה אלא רק מסתיימת עבודת הקמיצה הפסולה. ומאחר שכן ברור שאין היא צריכה להיעשות דווקא בצפון שהרי לא מדין 'עבודת נתינה בכלי שרת' אתינן אלא מדין עבודת קמיצה שכשרה בכל מקום בעזרה, ומה שכתב הריב"א שקידוש כלי טעון צפון הוא רק מדין 'עבודת נתינה', אבל כאשר בעיני לקידוש כלי בלבד אין צריך דווקא צפון.

וראיה ברורה לדבר היא מדברי הריב"א גופיה. הנה הריב"א הוסיף שאין להקיש את קמיצה לשחיטה כדי לחייב צפון שהרי שחיטה כשרה בזר, אבל קמיצה היא עבודת כהונה. וקצת צריך ביאור מדוע הזכיר זאת הריב"א, והלא כלפי קמיצה לא היה כל דיון שתהיה בצפון שכן משנה מפורשת היא שראויה להיות בכל מקום, ועוד קשה בעצם הדברים, מדוע לא נאמר דכל דכן הוא, שאם שחיטה שכשרה בזר טעונה צפון, קמיצה שכשרה רק בכהונה וודאי שתצריך 'צפון? וקושיא זו הקשה בחידושי רבנו הגרי"מ [אות מ] ויישב דכוונת הריב"א, דמאחר ששחיטה כשרה בזר הרי שאין היא עבודה, ואם כן מה שצריכה 'צפון' אין הוא מדיני העבודה שבה אלא קביעות מקום בלבד, שחוף לצפון לא הו' מקום שחיטה, מה שאין כאן בקמיצה שאם תצטרך 'צפון' יהיה זה מדיני העבודה שבה שהרי עבודה היא וכל פסלות בה היא חלק מדיני העבודה שבה שלא שייך ללמוד האחד מהשני.

לפי"ז נראה שבדווקא הזכיר הריב"א את הפרש בין שחיטה לקמיצה, שכן רק 'עבודה' צריכה להיעשות בצפון, אבל קידוש כלי שאינו מדיני העבודה - עבודת נתינה, אלא שייך רק לעבודת הקמיצה יכול להיעשות בכל מקום כמו קמיצה עצמה, ושפיר הקשתה הגמ' דתקדוש בכלי ותפסול.

במקור דין קמיצה לשמה

הרב יעקב הירשמן

א. הנה אשם שלא לשמו כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה כמבואר במתני רפ"ק זבחים, ומקשה הגמ' בזבחים (ה' ב') **אשם נמי כתיב בה הוא** [ופרש"י בצו את אהרן והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא בזמן שהוא לשם אשם כשר ואם לאו פסול], ולמה אשם שלא לשמו כשר, ומת' הגמ': **הוא לאחר הקטרת אימורים הוא דכתיב** [פרש"י דלא ילפינן מיניה כדתניא לקמן בפ"ק אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין וליכא למימר בהקטרת אימורין דבעי לשמו לעכב דהוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם] **כדתניא אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו אם לא הוקטרו אימוריו כשר**.

והנה במתני רפ"ק דמנחות כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ ממנחת חוטא וכו'. והמקור דמנחת חוטא שלא לשמה פסול פרש"י עה"ת [ויקרא ה' יב] חטאת הוא נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה. עכ"ל. ומקשה הרא"ם (שם עה"פ חטאת הוא) שהרי קרא דחטאת הוא דגבי מנחת חוטא לאחר קמיצה והקטרה הוא דכתיב, וקמץ הכהן ממנה מלא קומצו את אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי ה' חטאת היא, והיכי ילפינן מינה, והלא אשם דלא ילפינן מקרא דאשם הוא לפסול שלא לשמו, אינו אלא משום דההוא הוא לאחר הקטרת אימורין הוא דכתיב כמו שתירצו בגמ', ואם כן הכא נמי דההוא הוא לאחר הקטרה הוא לא הוה לן למילף מיניה לפסול שלא לשמה.

ומיישב הרא"ם: אלא מדגמרינן ש"מ דהקטרה דידיה נמי מעכבא כמו הקמיצה כדפרש"י, אלא שהתנאים לא הזכירו אלא הקמיצה משום דקמיצת המנחה היא במקום זביחת הקרבן, ואידי דקתני גבי קרבנות שנזבחו, דהתם זביחה אין הקטרה לא, קתני נמי במנחות שנקמצו, אבל הוא הדין נמי במנחות שנקמצו במכל שכן.

ב. והנה בתחילת דבריו מבאר הרא"ם כוונת פרש"י: **חטאת היא נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה**. ומבאר: כגון אם הביאו מתחלה לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או בהפך, ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה, אבל בתורת כהנים אמרו חטאת שיהו כל מעשיה לשם חטאת, היא פרט לשנקמצה שלא לשמה, וכן בריש מנחות (ב.) שנו כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות, ולא הזכירו בה הקטרה שלא לשמה אלא קמיצה שלא לשמה בלבד, וכן שנינו בריש מסכת זבחים (ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת, וזו המשנה היא דומה ממש לאותה ששינו בריש מנחות אלא שבמקום שנזבחו ששנו כאן שנו שם שנקמצו, ופירש שם הרמב"ם ז"ל ניתן קמיצות המנחה תחת שחיטת הקרבנות, וכבר הקדמנו בתחילת זבחים שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרין חוץ מן החטאת, ואם כן לא היה לו לרש"י ז"ל לומר כאן אלא נקמצה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, ושם י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דהא דקתני בריש מנחות כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרין חוץ מן החטאת שאם נקמצה שלא לשמה פסולה, וכן הא דקתני בת"כ פרט לנקמצה שלא לשמה, נקוט קמיצה וכ"ש הקטרה.

ואם תאמר והלא בהדיא בריש זבחים (ה'): הקשו בגמרא הרי אשם דכתיב ביה אשם הוא ותנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח וחטאת הא אשם שנשחט שלא לשמו כשר, ותיריך ההוא הוא לאחר הקטרת אימורים הוא, ופירש רש"י ולא ילפינן מיניה כדתניא אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין וליכא למימר בהקטרה דליבעי לשמה לעכב דהוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר דאין הכפרה אלא בדם, אלמא אף על גב דזביחה שלא לשמה פסולה הקטרה שלא לשמה כשרה, י"ל הני מילי בחטאת דבהמה ועוף שכפרתן תלויה בדם, אבל במנחה דלא שייך בה לומר כפרתה תלויה בדם הקטרה דידיה עדיפא מקמיצה, ואם בנקמצה שלא לשמה פסולה כ"ש בהקטרה שלא לשמה, תדע וכו' (הובא לעיל אות א').

ג. עיין משנה למלך הל' פסולי המוקדשין (פט"ו ה"ב): ומה שהקשה עוד הרא"ם דהא קי"ל דבהקטרת המנחה פסול מחשבה וכו' ועי"ש דמסיק: ומ"מ יש לדקדק בדברי רש"י אמאי נקט הני שתי עבודות לבד ולא כתב נמי מתן כלי והלוקר עכ"ל המ"ל, ובספר מנחת טהורה (מנחות ב' א') כתב ליישב: והנה בעיקר דברי רש"י שהק"ל דאמאי נקט הני תרתי לבד קמיצה והקטרה, י"ל דרש"י נקט מאי דמפורש באותו קרא דכתיב וקמץ הכהן ממנה כו' והקטיר כו', והתם כתיב חטאת היא, דמינה ילפי' דשלא לשמה פסולה ונקט, הני תרתי המפורש שם בקרא וה"ה נמי נתינה בכלי והולכה כנ"ל דו"ק. עכ"ל המ"ט.

באופן עשיית הקמיצה אי' במנחות (יא) א"ר זוטרא בר טובי אמר רב חופה באצבעותיו עד שמגיע על פס [כף] ידו וקומץ. תנ"ה מלא קומצו תופה ג' אצבעותיו על פס ידו וקומץ, במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו היא עבודה קשה שבמקדש [ועיי רש"י שהיה אפויין וכשהוא קומץ יוצאת חלף למקומו הלכך מוחק באצבעותיו ובקושי גדול הוא משוה שלא יהא לא חסר ולא יותר]. א"ר פפא פשיטא לי מלא קומצו כדקמצי אינשי, ע"כ רש"י סובר שהפירוש כדקמצי אינשי הוא שמכניס צדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח בצדי אצבעותיו לתוך ידו. ולקח רק כשיעור ג' אצבעותיו לכן היה צריך למחוק מלמעלה ולמטה. התפא"י (א, ל) לומד שבתחלה הכהן מכופף את ראשי האצבעותיו על פס ידו, ודוחף את ידו אל תוך הקמח עד שיתמלא החלל שבין האצבעותיו, וזהו שאמרו שהקמיצה אי' מעבודות הקשות שבמקדש, אולם החפץ חיים בתורת הקדשים, סובר שהכהן מכניס לקמח יד פשוטה, ורק כשהיא בתוך הקמח סוגר ידו.

ומהרמב"ם (מעשה הקרבנות יג, יג) משמע שסובר שקומץ **בחמש אצבעותיו**. וז"ל כיצד קומצין מנחות הנקמצות. כדר שקומץ כל אדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ. קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדים לא יקטיר ואם הקטיר הורדה, ואם הוסיף בקומץ כגון שהרחיק אצבעותיו וקומץ ה"ז פסול, ע"כ.

והמהר"י קורקוס הקשה למה הרמב"ם השמיט דברי רב שקומץ בג' אצבעותיו, ועוד למה לא כתב שזו מהעבודות הקשות שבמקדש, וכן פי' הרמב"ם בפיה"מ: והנכון כר' פפא מלא קומצו כדקמצי אנשי מלא חפניו כדחפני אנשי, ונדחו דברי מי שאמר שהיא מהעבודות קשות שבמקדש ושיש בה קושי ודקדוק מרובה. ותירץ הכס"מ שהרמב"ם לא פסק כרב אלא כר' פפא כדקמצי אינשי, וחלק על מה שרב אמר שקומץ בג' אצבעותיו. ולדבריו אינה מהעבודות הקשות כי קומץ בכל האצבעותיו. ופסק כר' פפא משום שהוא בתרא, וכיון שאמר כדקמצי אינשי ממילא הבין שהברייתא שכתוב בג' אצבעותיו לא נשתנה אצל ר' חייא ור' אושעיא ואינה להלכה.

אמנם הלחם משנה, הבין שלא נחלקו אלא ר' פפא בא לפרש דבריו. והח"ח בפ"י זבח תודה (ד"ה הא כיצד) דחה ג"כ הפשט מהכ"מ, וסובר שגם ר' פפא מודה דקמיצה הוא בג' אצבעותיו הברייתא. אלא כיון שרצה לשאול בקומץ מן הצדדים או מלמטה למעלה אי דרך קמיצה בכך או לא, כתב שהקמיצה היא כדרך שאנשים קומצים. ומביא הח"ח שמצא בסמ"ג שגם הוא העתיק לדינא דהקמיצה הוא בג' אצבעות כמסקנת הגמ' והברייתא, וכנה ראב"ד בתו"כ סבר ג"כ הכי, וכן כתב הרע"ב שכן פירשו כל רבותיו דלא כהרמב"ם.

ודעת הרדב"ז (שו"ת ח"ב תשי"ב וע"ע בפ"י על הרמב"ם (שם) לתרץ הרמב"ם באופן אחר, שיש ב' סוגי קמיצות. א. מנחת הסולת, ב. מנחת מחבת ומרחשת ומאפה תנור. בקמיצת הסולת אינה עבודה קשה, ואין צריך מחיקה ומיד נופל היתר בלא קושי, וקמץ בכל אצבעותיו. משא"כ במנחות האפניות דבעי מחיקה קומץ בג' אצבעותיו ומוחק בגודלו ובאצבעו וע"ז סובר הרמב"ם שהיא עבודה קשה שבמקדש.

ועפ"ז מבאר המלבי"ם (פ' ויקרא פסקא ק"ה) מה שבמנחת סולת ומנחת חוטא כתוב "מלא קומצו" כי בהם קומץ מלא היד, אבל בפר' צו שמדבר על מנחות הנאפות כתוב "והרים בקומצו", כי במנחות הנאפות לא יכול לקמוץ מלא הקומץ שאז יהי מבוכך, וצריך למחוק בגודל ובאצבע. ועיי"ש שמבאר רב פפא "מלא קומצו" כדקמצי אינשי, דמלא קומצו דמנחת סולת הוא בכל האצבעות, ולכן לא פליג ר' פפא על הברייתא, דר"פ איירי במנחת סולת והברייתא בשאר מנחות הנאפות היה צריך ג' אצבעותיו, ולכן היה צריך למחוק.

קמיצה כשחיטה

בזבחים יג: ובמנחות יג: מבואר דקמיצה במנחות כנגד שחיטה בקרבנות (ועיי מעילה ג:), וכי רש"י במנחות (ד"ה זה הכלל) קומץ דמי לשוחט דזה נוטל ומפריש חלק גבוה מחלק כהנים וכן זה. וכעיי"ז בזבחים (ד"ה בשלמא) דהיינו כשוחט שמוציא דם שהוא חלק גבוה מן הבשר שהן שיריים, אף זה הפריש קומץ מתוך שיריים. וכ"כ תוס' ביומא מח. (ד"ה מי) דכשם ששחיטה מפרשת חלק גבוה מחלק הדיוט, כך קמיצה מפרשת הקומץ מהמותר. אך רש"י בסוטה ו: (ד"ה קדש הקומץ) כ' שהמנחה טעונה ארבע עבודות כנגד ארבע עבודות של דם זבחים. קמיצה מתוך כלי שרת כנגד שחיטה, שהסכין של כלי שרת **מקדש** את הדם. ומשמע דאינו מצד ההפרשה אלא מעשה הקידוש.

ולכן שוין בדיניהם, כמ"ש התוס' מנחות (צו. ד"ה שאלו) שצריכה כלי משום ששחיטה טעונה כלי וקמיצה כנגד שחיטה עיי"ש. וכן לענין פיגול שתלוי בקמיצה, כדכ' התוס' בזבחים (יג: ד"ה זה) ובמעילה (ג: ד"ה קומץ). מלבד מקום הקמיצה שא"צ צפון כשחיטת ק"ק אלא בכל מקום בעזרה (מתני' סג.). ועיי מקדש דוד (ז, א) שהסתפק אם צריכה להיות כנגד הפתח כדן שחיטה.

מעשה הקמיצה

במשנה מנחות יא. כיצד הוא עושה פושט את אצבעותיו על פס ידו. ובגמ' לעיל א"ל אביי לרבא כיצד קומצין, אמר ליה כדקמצי אינשי. ועיי ברמב"ם (מעשה"ק פיי"ג הי"ג) כיצד קומצין מנחות הנקמצות, כדרך שקומץ כל אדם פושט פס ידו וקומץ. ודקדק הגרי"ז (יא) דז"ג הדין שיקמוץ כדרך בני אדם דאל"כ חשיב שלא כדרך עבודה, ולכן פסול, [ואינו מדיני קומץ]. ועיי בגמ' שם קומץ מלא היד ואח"כ מוחק באצבע קטנה מלמטה, היכי עביד חופה ג' אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ. במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וכי החז"א (קמא כח, סק"ז) שצריך למחוק כשידו בתוך המנחה לפני שהפך ידו, אבל אחרי שהפך ידו כבר פסול משום שקמץ יותר מדאי. ובתוס' כתובות ה: (ד"ה זה) מפורש **שהמחיקה נחשבת עבודה**, [ולכן בעיני בימינו]. אך הרמב"ם לא פסק כלל לדין מחיקה, עיי ר"י קורקוס וכו"מ (יג, ג).

עיי יומא מז: לגבי בין הביניים, שהסולת שנכנסת בין האצבעות בשעת הקמיצה היא ספק קומץ ספק שיריים, ולכן "קמצי שמיני", ופירש"י כהנים שמינים שבשר אצבעותיהן בולט ודוחק זה לתוך זה.

שיעור הקומץ

בגמ' מנחות כו: לריב"ל אין קומץ פחות מב' כזיתים, וכ"פ הרמב"ם הי"ד. ועיי בשיעורין של תורה סי' א (ז) דבידיים רגילות של זמננו לא שייך לקמוץ ב' כזיתים גם בשיעור כזית הקטן. ועיי"כ שהתקטנו מאוד הידים. וכי שכשיבנה ביהמ"ק ודאי יימצאו כהנים יחידים שידם גדולה מהמצוי כי לא יטוש ה' עמו.

אי' בירוש' יומא רפ"ב אין קמיצה פחות משני זיתים וכו' מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים **פסול מן העבודה**, וכי המל"מ (יג, יד) דנראה שפסול לכל העבודות כיון שאינו ראוי לקמיצה, דאי פסול רק לקמיצה הא מילתא דפשיטא היא. וכ"מ בפ"מ יקמוץ ב' זיתים, ודלא כהירוש'. אך הקרן אורה (כו: כ) דהפסול הוא רק לקמיצה, והחידוש הוא שלא יקמוץ בב' פעמים [ועיי"ש שפי' בריב"ל דבמציאות אין קומץ פחות מב' זיתים]. וכ"כ השפ"א. וכן נקט האבהא"ז בדעת הרמב"ם דמשו"כ לא הזכיר פסול זה במומי הכהנים. [וכ"מ מהקה"י בשש"ת הנ"ל דיועיל לעת"ל כהנים יחידים בעלי יד גדולה, ושאר הכהנים יכשרו לשאר עבודות, ולד' המל"מ י"ל דכיון שהוא מום יתפאו לעת"ל].

והחת"ס (או"ח צח) כ' דבעירובין (ל: מוכח דהבבלי פליג על הירוש' דמייתי מתני' בכלים (פיי"ז יא) הכל לפי מה שהוא אדם מלא קומצו מנחה, ומוכח בגמ' דהשיעור הוא כלפי מטה, וא"כ כהן שקומצו קטן כשר, אלא שצריך לחזור ולקמוץ עד שיעור ב' זיתים, ודלא כהירוש'. בגמ' יא. מבואר דכשקמץ יתר ממדתו פסול, וכי הכס"מ (פיי"ב הי"ז) דמשו"כ אם הוסיף תבלין על הקומץ פסול מפני שהוא יתר. ודק' כן מהרמב"ם שנקט להיתר תבלין (עיי כג:). רק לגבי שיריים.

אך המקור ברך (ח"א טז) כ' דדדין יתר בקומץ הוא דוקא בשעת קמיצה, ולכן אם לאחר הקמיצה הוסיף בקומץ אין כאן פסול של קומץ יתר, עיי"ש ראיתו מהרמב"ם.

הקטרת הקומץ כזריקת דם

בזבחים יג: ובמנחות יג: מבואר שהקטרת הקומץ כנגד זריקת הדם בזבח. והר"מ בפיה"מ (ג, א) הוסיף שהקומץ והלבונה עצמם הן כמו **הדם והאימורים** מן הזבח. [ועיי בהל' פסוהמ"ק פ"ד סוף הי"י "שהלבונה עם הקומץ למנחה כאימורין לזבח"].

ומקור דבריו דיש להם גם דין אימורים, ביאר המקדש דוד (סי' ח סק"ג) ממנחות כו: דקומץ בכלל אהדורי פוקעין כלומר שאם נפל מעל המזבח בלילה מעלין אותו, הרי דלא מספיקה הקטרה בלבד (דלזה סגי שתצית האור ברובו). ועיי בחי' רי"ז הלוי עה"ת (פר' צו) דדייק מהת"כ כן דבהקטרת הקומץ יש גם תורת הקטרת אימורין.

ובחי' הגרי"ז (מנחות יב) פי' בד' הרמב"ם דמעשה ההקטרה הוי כזריקה, וההקטרה עצמה הוי כאימורים. ועיי"ש הנפק"מ. וכעיי"ז כ' באבהא"ז הל' פסוהמ"ק (פ"א לד), עיי"ש דדין הזריקה שיש לקמוץ נגמר בזריקתו על האש, ואח"כ יש להקטרה דין הקטרת אימורים. ועיי מנחת אברהם מנחות יז. (רנה). ועיי או"ש הל' מעילה (ג, ג) דעצם ההקטרה דקומץ מעלתה יתירה מזריקת דם, כיון שהיא כאכילת מזבח.

עיי רש"י עה"פ (בב, ו) והקטיר הכהן את אזכרתה - הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולחנת רוח. והוא עפ"י התו"כ, ובפי' המיוחס לר"ש שם כ' כשהכהן עושה בה מצות הגשה למזבח נזכרים בה הבעלים לטובה שמחפשים זכותיו ומכריעים אותו לכף זכות. [ועיי מגילה טז. מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה].

חזעיא

איתא בפסחים קטז. מתחיל בגנות ומסיים בשבת, מאי בגנות רב אמר מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ושמואל אמר עבדים היינו. ויש לעיין לפי"ז בקיום מצות סיפור יצי"מ כשמאריך בה, אם יש מקום להזכיר שוב ענין העבודות, שהרי הוא ענין הגנאי ובה נאמר דין זהו דוקא מתחיל, ואחרי שהתחיל ובא לכלל שבח לכאן אין לספר בגנות. [וכן משמע בפ"י הריטב"א להגש"פ, שכ' דפסקין כתרומיה, דאי לא תימא הכי נמצא דעבדינן דלא כחד, ע"ש, ומשמע שאסור לחזור ולהזכיר גנות אחר שהתחיל בשבח].

הרב אורי שחר

בענין קמיצה בעצים

הרב אלקנה גלעזר

אמרין במנחות כ: לדברי רבי [דעצים קרבן הם] טעונים קמיצה. וכ' התוס' (ד"ה לדברי) דאין לתמוה מה שייך קמיצה בעצים שאין בהם שיריים וכולן נשרפים, דאשכחן כה"ג לרבי שמעון דמנחת חוטא של כהנים נקמצת והקומץ קרב לעצמו והשיריים קרבים לעצמן. ומשמע מדבריהם דמדר"ש נשמע דרבנן, דאין בהכרח דהקמיצה באה להתיר שיריים להדיא. וצריך עיון דבגמ' דף עב: אמרין, מנלן דשיירי מנחת שעורים נאכלים לכהנים, ומשני "מזנקמצת שייריה לכהנים", ותו מקשי אליבא דרבנן לא תיבעי, כי תיבעי אליבא דר"ש דאמר מנחת חוטא של כהנים נקמצת ושייריה נאכלין, וחזינן דאיכא מנחה דנקמצת ולא מיתאכלא, וא"כ מבואר להדיא, דרבנן פליגי ביסוד הדבר, ולדידהו לא אתיא קמיצה אלא במקום דבעינן להתיר השיריים, וא"כ היאך כ' התוס' בסברת רבי עפי"ו דברי ר"ש, וצ"ע.

ואפשר דאין כוונת התוס' דמדר"ש נשמע לדרבנן, אלא כמו דחזינן בדעת ר"ש דסבר הכי, ה"נ רבי יסבור הכי דשייך קמיצה אף בלא היתר שיריים להדיא, והיינו דמכח מה שהטעין הכתוב קמיצה מוכח הכי, ומה דאמרין בדף עב: היינו אליבא דרבנן דפליגי אדברי, ובאמת הוה מצי למימר נמי התם, לרבי מאי איכא למימר, כמו דמקשי מדר"ש. אבל זה קשה, דהא לא אשכחנא בהדיא דעצים טעונים קמיצה, ורק אמרין הכי מכח מה שנקראו "קרבן" אליבא דרבי, ואם הסברא נותנת שאין קמיצה בלא היתר שיריים, נימא דאף שנקראו קרבן, מודה רבי דליכא בהו קמיצה. וצ"ע.

« המשך מעמ' 1:

ו'נ' דשאני גבי חפינה דעיקר דינו שיהא חופן ומקטיר מתוך חפניו כדקיי"ל חופן וחוזר וחופן, אלא משום דלא אפשר עבדי בכף, כדאמרין שם מ"ז א', והנה אם לא היה דין כף ודאי היה נפסל בפיזור אם ידו כצואר בהמה, דנמצא שאין הקטרתו מתוך מעשה החפינה, וע"ז ס"ל לרב פפא דנהי נמי דאכשרי בכף מ"מ כ"ו שלא נתן בכף אכתי נשאר בדינו דהחפינה תחילת עבודת הקטרה ונפסל בפיזור, ורק משנתנו בכף, שניתן לקדשו ולקבוע בו דין מלא חפניו אף כשאינו בחפניו הוא דשייך לאכשוריה דנתפזר, ושפיר מיבעיא ליה לר"פ לפסול נשפך בחפינה, משא"כ בקומץ דליכא דין הקטרה בקמצו, א"כ ודאי אין הקומץ כצואר בהמה וכל פסולא דנשפך הוא משום שאינו מתקדש מיד מן המנחה אלא מופסק במקום אחר.

לעילוי נשמת
מרן הגאון הגדול רבי

חיים פנחס
שיינברג

זצוק"ל
ב"ר יעקב יצחק

המעוניינים להשתתף
ולכתוב בקביעות
נא לפנות לטל'
052-7678393

להנצחות
ופרסום בגליון:
052-7678393

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות
מרכז להצלה רוחנית

057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

נושאי הגליונות הבאים

צו - שבת הגדול בהלכה ובאגדה
פסח - עניני פסח

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתיבות "עומקא דפרשה".

בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח. בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתי"מ 90. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. ד"ת בדפים בכת"י ברוך מתקבלים עד יום א' בלבד. בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

לקבלת הגליון

בדוא"ל בקביעות,
בכל ערש"ק יש לשלוח
בקשה לכתובת:

gal200@neto.bezeqint.net

לכבוד חג המצות הבעל"ט

יצא בס"ד גליון מיוחד

בעניני פסח

(חמץ ומצה, ליל הסדר, הגש"פ וסיפור יצ"מ)

ד"ת יתקבלו

רק בדיסק או בדוא"ל

לקביעת חברותא 9141217

24 שעות ביממה

דרושים לחברותות

נושא	מקום	שעה	טלפון
פרק כיצד מברכין עד להלכה	אהל מנחם או זכור לאברהם	בין הזמנים	052-7617912
חזרה קנין הלכה	גבעה דרומית	בין הזמנים	052-7615325
מסכת קצרה	סוף נתיבות המשפט	עד סוף בין הזמנים	052-7639843
דף היומי גפ"ת	או בוקר או אחה"צ	או בוקר או אחה"צ	054-8403143
מפעל הש"ס 70 דף	כולל לבו חפץ, ברכפלד	כל היום	054-8444746
ערבי פסחים	באיזור נתי"מ 81	או בוקר או אחה"צ	8556153
עדיפות להלכה	שעתיים וחצי	שעתיים וחצי	054-8422566
דף היומי	קצות החושן	אחרי הנץ	050-4172314
הלכות שבת בעיון	פתוח		052-7620656
טוש"ע או"ח	נאות שמחה		9742634
הלכות שחיטה	שאגת אריה		052-7663551
פרק איזהו נשך	כולל בית ישראל סוף ריה"נ		054-8491956
פתוח	בוקר ואחה"צ		052-7644586
פתוח	כולל לבו חפץ רח' הלל ושמאי		052-7674766
פתוח		9:30-12:30	057-3193002
מחפש כולל הלכה איסור והיתר			050-4148692
מחפש כולל הלכה			057-3191353
מחפש כולל הלכה	לזמן קיץ		050-4134050
מחפש כולל הלכה שבת/ ברו"ח	לזמן קיץ		054-8459514
גמרא ביצה	ברכפלד		9298566
פרק איזהו נשך	כולל בית ישראל סוף ריה"נ		054-8491956
גמרא בעיון קל	ברכפלד	4:30	054-8423692
קדושין בעיון	עדיף חפציבה	1-4 שעתיים	050-4144295
מפעל הש"ס 20 דפים	עדיף ברכפלד		057-3128357
גמ' קדושין	ישיבת נזר ישראל	4:00-6:30	054-8408210
גמ' בקיאות	אזור קס"ם	4-5	057-3163311
גמרא נדה	בבית נתי"מ 81		8556153
דף היומי	ברכפלד	9-10:30/11	052-7126563
גמרא שבת גפ"ת הספק	היכל יצחק / בית יצחק	9:30	052-7149435
כיצד מברכין בעיון	אהבת תורה - ברכפלד	9-11 אפשר להשאיר הודעה	050-4115393
בבא מציעא, איזהו נשך	עדיף בבית		052-7166636
פתוח	בבית, גרין פארק		052-7772915
פתוח	מאור חיים		9790732
שב שמעתא	קצות החושן	11-12	054-8437242

לתשומת לב:

כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת, לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

הקופה הקדושה
והחזקת בני

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

הקופה הקדושה
והחזקת בני